

WYKAZ ORZECZEŃ

do ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Art. 3

1

Nie odbiera zdarzeniu znamienia nagłości niejednorazowe działanie przyczyny zewnętrznej, lecz trwające przez okres nieprzekraczający dniówki roboczej.

Wyrok TUS z 19.09.1958 r., TR III 149/58, OSPiKA 1958/3/63.

2

Okoliczność, że pracownik uległ wypadkowi przy pracy w czasie przeznaczonym na wykorzystanie urlopu wypoczynkowego, nie pozbawia go prawa do świadczeń z ustawy wypadkowej w razie stwierdzenia, że wykonywał on tę pracę wprawdzie bez polecenia, lecz w interesie zakładu pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 1973 r., III URN 38/72, OSP 1973/7/143.

3

Doznanie obrażeń w wyniku upadku i uderzenia o twarde przedmioty w miejscu pracy jest typowym przykładem „nagłego zdarzenia”.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 1977 r., III PRN 50/76, OSNCP 1977/10/193.

4

Podniesienie przez pracownika w czasie pracy znacznego ciężaru, które doprowadziło do nagłego uszkodzenia organizmu w takim stopniu, że stał się niezdolnym do wykonywania dotychczasowej pracy, ma charakter wypadku przy pracy, choćby nawet pracownik przed wypadkiem był dotknięty schorzeniem samoistnym, które jednak pozwalało na wykonywanie codziennej pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 lutego 1977 r., III PRN 55/76, OSP 1978/12/217.

5

Nie można nadać charakteru przyczyny zewnętrznej [...] samemu faktowi zdenerwowania, spowodowanego nieodpowiadającym życzeniom pracownika przesunięciem go do innej pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 1977 r., III PRN 12/77, OSNC 1977/12/248.

6

Dopuszczenie do pracy pracownika dotkniętego schorzeniem samoistnym, które w danym dniu czyniło go niezdolnym do pracy, stanowi przyczynę zewnętrzną.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1977 r., III PRN 49/77, OSP 1979/3/48.

7

Pobicie pracownika podczas wykonywania przez niego zwykłych czynności pracowniczych w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do ich wykonywania jest z reguły wystarczającą przesłanką do uznania, że zdarzenie to nastąpiło w związku przyczynowym z pracą [...]. Pobicie pracownika na terenie zakładu pracy lub w miejscu wyznaczonym do wykonywania zleconych czynności pracowniczych, w którym znalazł się przypadkowo podczas wykonywania czynności sprzecznych z istotą i celem zleconej mu pracy, nie pozostaje w związku z jego obowiązkami pracowniczymi, nie jest więc wypadkiem przy pracy, zwłaszcza gdy zostało spowodowane wyłącznie oczywiście niewłaściwym zachowaniem się pobitego.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1978 r., III PRN 25/78, OSNC 1979/3/57.

8

Wypadek, któremu uległ pracownik na terenie zakładu pracy przy wysiadaniu z osinobusu zakładowego, przewożącego pracowników do pracy, jest wypadkiem przy pracy [...].

9

[...] związek zdarzenia z pracą z reguły zachodzi wówczas, gdy nagłe zdarzenie nastąpiło podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności albo poleceń przełożonych. Związek zdarzenia z pracą będzie zerwany, chociażby samo zdarzenie nastąpiło na terenie zakładu pracy i w godzinach pracy, jeżeli pracownik w przeznaczonym na pracę czasie zachowuje się w taki sposób lub przedsięwzima takie czynności, które nie wynikają z zatrudnienia, lub nawet celom zatrudnienia są przeciwne, a przez to powodują, że w istotnym — ze względu na moment zdarzenia — czasie dochodzi do zerwania czasowego związku z pracą, co z kolei uniemożliwia przyjęcie, że wypadek nastąpił podczas lub w związku z pracą. Taki skutek może, choć nie musi, wywołać wprowadzenie się pracownika w stan nietrzeźwości. Stan taki może również [...] wyłączyć prawo pracownika do świadczeń, nawet w razie zdarzenia, które można zakwalifikować jako wypadek przy pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 września 1978 r., III PRN 31/78 (niepublikowany).

10

Przy ocenie o zewnętrżności można mówić wtedy, gdy wypadek pozostaje poza wolą i świadomością pracownika w odróżnieniu od przyczyny wewnętrznej — tkwiącej w organizmie poszkodowanego, która również może spowodować uszczerbek na zdrowiu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1978 r., III URN 26/78, PiZS 1980/7/70.

11

Poronienie jako następstwo wysiłku fizycznego pracownicy w związku z pracą jest wypadkiem przy pracy.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 1979 r., III PZP 19/78, OSNC 1979/5/99.

12

(...) Związek z pracą zostaje zerwany wówczas, gdy pracownik bez usprawiedliwienia prawnego nie wykonuje pracy w czasie i w miejscu, w którym pracę powinien wykonywać. Nie zawsze przy tym miejscem wykonywania pracy będzie teren zakładu pracy, a czasem pracy — czas pracy zakładu pracy, jako całości. Miejscem pracy może być także miejsce zamieszkania pracownika lub jakiegokolwiek inne miejsce, a czasem pracy — dowolna pora doby, jeżeli wykonywanie pracy w takich miejscach i w takiej porze przewiduje treść wiążącego strony stosunku prawnego. „Usprawiedliwienie prawne” niewykonywania pracy w czasie i w miejscu przeznaczonym na pracę może wynikać bezpośrednio z przepisów Kodeksu pracy (np. z treści art. 81 lub 16 KP), lecz także z innych przepisów wchodzących w zastosowanie przez art. 300 KP, a więc m.in. również z art. 56 KC nakazującego uwzględnienie w stosunkach prawnych, nawiązanych w drodze czynności prawnych, praktyk wynikających z zasad współżycia społecznego i z ustalonych zwyczajów. Zakres tych praktyk zależy od możliwości i specyfiki poszczególnych zakładów pracy.

W konkretnej sytuacji faktycznej — może być uznane za usprawiedliwione udanie się pracownika, za zgodą przełożonego, do pobliskiego kiosku lub sklepu po przedmioty bieżące, bezpośredniego użycia. Nie jest przy tym istotne, czy kiosk lub sklep znajduje się na terenie zakładu pracy, czy w pobliżu tego zakładu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 1979 r., III PR 16/79 (niepublikowany).

13

Wypadek, jakiemu uległ pracownik w czasie godzin pracy, podczas zabezpieczania na terenie zakładu pracy przed opadami atmosferycznymi motoroweru, którym dojeżdżał do pracy, jest wypadkiem przy pracy [...].

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 września 1979 r., III PZP 7/79, OSNC 1980/3/43.

14

Zawał serca może być uznany za wypadek przy pracy [...], jeżeli został spowodowany silnym przeżyciem psychicznym pracownika wskutek nawarstwienia się szczególnie krzywdzących go okoliczności mających związek z pracą.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1979 r., III PRN 53/79 (niepublikowany).

15

Nie można uznać, że pracownik utonął podczas lub w związku z wykonywaniem zwykłych czynności pracowniczych, jeżeli nie został przez przełożonego dopuszczony do pracy, ponieważ był pijany.

Wyrok SN z dn. 3.05.1982 r., II PR 9/82, OSP 1983/3/48.

16

Podjęcie przez pracownika nawet nienależących do jego obowiązków, ale celowych czynności, zwykle wykonywanych w zakładzie, dowodzi związku zdarzenia z pracą, skoro pracownik działał w interesie zakładu pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1982 r., II PRN 8/82, OSP 1983/5/107.

17

Wypadek kasjera, u którego stwierdzono niedobór w kasie, podejrzanego o popełnienie przestępstwa [...], nie jest wypadkiem przy pracy [...], jeżeli zdarzył się podczas drogi odbywanej przez tego pracownika w celu złożenia wyjaśnień przed organami ścigania w sprawie związanej z powstałym brakiem w kasie, a złożenie zeznań nie nastąpiło na polecenie zakładu pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 1983 r., II PR 31/82, OSNC 1983/7/106.

18

Przeżycie wewnętrzne (uraz psychiczny) w postaci emocji o znacznym nasileniu, wywołujące negatywne skutki w organizmie pracownika, może być uznane za przyczynę zewnętrzną wypadku [...], jeżeli zostało wywołane nie przez pracownika, lecz powstało wskutek okoliczności nietypowych dla normalnych stosunków pracowniczych.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 1986 r., II PR 1/86, PiZS 1986/8/74.

19

Stres psychiczny związany z wykonywaniem obowiązków pracowniczych, który przeciętny organizm ludzki jest w stanie znieść bez istotnego uszczerbku dla zdrowia, nie jest przyczyną zewnętrzną [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 października 1986 r., II URN 166/86, OSNC 1988/2-3/37.

20

Przy kwalifikacji konkretnej okoliczności jako przyczyny zewnętrznej [...], ważne jest, aby stanowiła ona przyczynę sprawczą zdarzenia, natomiast nie musi być przyczyną wyłączną (jedyną).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 1990 r., II PR 52/90, PiZS 1991/4/63.

21

Praca w normalnych warunkach może, przy uwzględnieniu indywidualnego stanu psychicznego i faktycznego pracownika, stanowić dla niego nadmierny wysiłek i stać się przyczyną zewnętrzną wypadku przy pracy [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lipca 1991 r., II PRN 3/91, OSP 1992/11/263.

22

Stan nietrzeźwości pracownika nie powoduje zerwania związku z pracą, jeżeli do wypadku dochodzi w sytuacji, w której nie można wykluczyć, że obok tego stanu także inne dolegliwości organizmu spowodowały, że doszło do zdarzenia spowodowanego przyczyną zewnętrzną, w wyniku którego nastąpiła śmierć pracownika.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 31 grudnia 1992 r., III APr 51/92, OSA 1993/8/32.

23

Ocena przyczyny zgonu pracownika wymaga wiadomości specjalnych i dlatego może być dokonana przez sąd po zasięgnięciu opinii biegłych sądowych — lekarzy właściwych specjalności, a nie wyłącznie na podstawie zeznań świadków niemających takich wiadomości.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 1994 r., II PRN 4/94, OSNAP 1994/9/146.

24

Dla stwierdzenia istnienia lub zerwania związku z pracą [...] decydujące znaczenie ma zachowanie się pracownika, który uległ wypadkowi.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 1994 r., II PRN 1/94, OSNAP 1995/3/34.

25

Zewnętrzną przyczyną sprawczą wypadku przy pracy może być każdy czynnik pochodzący spoza organizmu poszkodowanego zdolny wywołać w istniejących warunkach szkodliwe skutki, w tym także

pogorszyć stan pracownika dotkniętego już schorzeniem samoistnym.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 15 grudnia 1994 r., III APr 41/94, OSA 1995/2/16.

26

Przeżycie wewnętrzne w postaci emocji o znacznym nasileniu, wywołujące negatywne skutki w organizmie pracownika, może być uznane za przyczynę zewnętrzną zdarzenia, jeżeli powstało wskutek okoliczności nietypowych dla stosunków pracowniczych [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 1995 r., II PRN 1/95, OSNAP 1995/17/216.

27

Praca dyrektora jest z istoty swej związana z dużą odpowiedzialnością, a występujące w jej toku stresy nie mogą być uznane za nietypowe warunki pracy w rozumieniu przyczyny zewnętrznej zdarzenia.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 1996 r., II PRN 2/96, OSNAP 1996/17/252.

28

Nie można uznać zdarzenia za wypadek przy pracy, jeśli pracownik wykonuje czynności niezwiązane z jego obowiązkami służbowymi, nawet gdy czyni to na terenie zakładu pracy i w godzinach pracy.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 26 czerwca 1996 r., II APr 8/96, Apel.– Lub. 1997/2/9.

29

Zgoda przełożonego na opuszczenie przez pracownika miejsca pracy w godzinach pracy w celu załatwienia jego prywatnych spraw nie może być utożsamiana z zachowaniem związku z pracą wypadku, który nastąpił po opuszczeniu przez pracownika miejsca pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1997 r., II UKN 47/96, OSNAP 1997/17/326.

30

Przyczyną zewnętrzną wypadku przy pracy [...] może być wykonywanie codziennych obowiązków pracowniczych, jeżeli przyczyniły się w znaczącym stopniu do pogorszenia samoistnej choroby pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 1997 r., II UKN 85/96, OSNAP 1997/19/386.

31

Związek pomiędzy nagłą i zewnętrzną przyczyną wypadku a pracą, polega na miejscowym i czasowym bądź funkcjonalnym powiązaniu przyczyny doznanego uszczerbku na zdrowiu albo śmierci pracownika z wykonywaniem czynności zmierzających do realizacji zadań pracodawcy, do których pracownik zobowiązał się w umowie o pracę lub będących przedmiotem polecenia przełożonych albo nawet podjętych samorzutnie w interesie pracodawcy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 sierpnia 1997 r., II UKN 245/97, OSNAP 1998/12/370.

32

Zdarzenie może być uznane za wypadek przy pracy [...] jeżeli postępowanie dowodowe wykaże, że albo bez wykonywania pracy nie doszłoby do niego, albo też prawdopodobieństwo jego zajścia byłoby niewielkie.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 1997 r., II UKN 304/97, OSNAP 1998/15/464.

33

Stres związany z wykonywaniem obowiązków pracowniczych jest cechą tych obowiązków i nie może być uznany za przyczynę zewnętrzną zawału serca [...], chyba że jego gwałtowny charakter jest wynikiem rażąco nietypowych warunków pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 1997 r., II UKN 407/97, OSNAP 1998/21/644.

34

Fakt, że potknięcie się pracownika i jego upadek nastąpiło w trakcie ucieczki z miejsca pracy, spowodowanej obiektywnie nieuzasadnioną obawą, nie odbiera zdarzeniu cech wypadku przy pracy [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 stycznia 1998 r., II UKN 483/97, OSNAP 1999/2/64.

35

W czasie zwolnienia lekarskiego pracownik jest czasowo zwolniony z obowiązku świadczenia pracy i wykonywania innych czynności mających związek z pracą. Przybycie do przychodni lekarskiej — położonej nawet na terenie zakładu pracy — (oraz powrót z przychodni do domu) nie jest więc wystarczającą przesłanką do uznania, że pobyt pracownika w przychodni pozostawał w związku z pracą.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 lutego 1998 r., III AUa 1355/97, PP 1998/9/42.

36

Wypadek wskutek poślizgu samochodu jest spowodowany przyczyną zewnętrzną [...], a fakt, że doszło do niego wyłącznie na skutek nadmiernej prędkości i nieostrożności poszkodowanego pracownika może mieć jedynie wpływ na zakres uprawnień odszkodowawczych.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 lutego 1998 r., II UKN 529/97, OSNAP 1999/4/144.

37

Wypadkiem przy pracy [...] nie jest zdarzenie polegające na szarpaniu się dwóch pracowników w czasie i miejscu pracy, spowodowane niewłaściwym i niezgodnym z interesem pracodawcy działaniem poszkodowanego, nie pozostającym w ścisłym związku z wykonywaniem pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 1998 r. I PKN 260/98, OSNAP 1999/22/720.

38

Nie jest wypadkiem przy pracy zdarzenie nagłe wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło po odsunięciu pracownika od wykonywania pracy w czasie, gdy samowolnie przebywał na terenie zakładu pracy i nie był w dyspozycji pracodawcy.

Z uzasadnienia: Z wiążących ustaleń faktycznych wynikało, że w krytycznym dniu powód został odsunięty około godziny 20³⁰ od wykonywania pracy z powodu świadczenia pracy po spożyciu alkoholu, a następnie samowolnie ukrył się przed przełożonymi, uniemożliwiając zbadanie jego stanu trzeźwości i wyprowadzenie go poza teren zakładu pracy. Później — w znacznym odstępie czasowym od odsunięcia go od pracy — po godzinie 22⁰⁰ powód uległ wypadkowi w nieznanych okolicznościach i z niewyjaśnionych przyczyn. Wprawdzie zdarzenie to miało miejsce na terenie zakładu pracy, ale wystąpiło poza okresem pozostawania powoda w dyspozycji pracodawcy, dlatego Sądy obu instancji prawidłowo stwierdziły brak podstaw do uznania tego zdarzenia za wypadek przy pracy [...], trafnie konstatując, że do zdarzenia doszło po zerwaniu przez powoda związku z wykonywaną pracą. Nie jest wypadkiem przy pracy nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, jakiemu uległ pracownik samowolnie przebywający na terenie zakładu pracy, który nie był w dyspozycji pracodawcy po odsunięciu go od wykonywania pracy, wskutek czego taki wypadek nie pozostawał w koniecznym normatywnym związku z wykonywaniem obowiązków pracowniczych.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 1998 r. I UKN 298/98, OSNAP 1999/24/798.

39

Długotrwałe oddziaływanie na organizm pracownika szkodliwych warunków zatrudnienia, które doprowadza do nagłego ujawnienia się skutku chorobowego nie jest wypadkiem przy pracy (...).

Z uzasadnienia: [...] choroba powódki została wywołana przyczynami zewnętrznymi związanymi ze szkodliwym oddziaływaniem wykonywanej pracy oraz że bez tego sprawczego czynnika zewnętrznego nie doszłoby do ataku choroby. Jednakże Sąd drugiej instancji zawęził pojęcie nagłości tego zdarzenia wyłącznie do nagłego zaostrzenia się procesu chorobowego u powódki, tj. do skutku samego zdarzenia, bezpodstawnie pomijając długotrwały, systematyczny okres oddziaływania przyczyny zewnętrznej, które doprowadziło do porażenia nerwu, które zresztą po okresie korzystnego leczenia klinicznego ma aktualnie postać niewielkiego uszkodzenia prawego nerwu twarzowego. Tymczasem skutek zdarzenia nie może być oderwany od przyczyny prowadzącej do jego wywołania, [...]. Przesłanka nagłości zdarzenia, kreująca pojęcie prawne wypadku przy pracy, ściśle rozumiana, oznacza co do zasady krótkie, momentalne, jednorazowe lub gwałtowne zadziaływanie tej przyczyny zewnętrznej.

Nagłość zdarzenia stanowi zaprzeczenie powolnego rozwoju lub kumulowania się objawów charakterystycznych dla chorób zawodowych lub pracowniczych. Dlatego zdarzenie bywa traktowane jako nagłe także wtedy, gdy powstało wskutek działania przyczyny zewnętrznej w ciągu krótkiego czasu, przy czym dotychczasowe orzecznictwo ograniczało taką miarę czasową — co do zasady — do okresu nie przekraczającego jednej dniówki roboczej. Natomiast skutki choroby wywołanej dłuższym działaniem przyczyny zewnętrznej związanej z wykonywaniem pracy powinny być objęte odpowiedzialnością pracodawcy, jeżeli schorzenie to można zakwalifikować do chorób zawodowych lub tzw. chorób pracowniczych. [...]

W takich okolicznościach sprawy długotrwałe oddziaływanie szkodliwych warunków zatrudnienia, które doprowadza do nagłego ujawnienia się stanu chorobowego, nie jest wypadkiem przy pracy [...]. W rozpoznawanej sprawie nie było bowiem wątpliwości, że to kolejny z wielu dzień pracy w szkodliwych warunkach doprowadził do nagłego ostrego incydentu chorobowego, ale przecież wskutek powolnego,

długotrwałego i skumulowanego oddziaływania szkodliwych warunków zatrudnienia. Skoro zatem przypadek chorobowy powódki został wywołany powolnym, długotrwałym i ciągłym działaniem szkodliwych czynników pracy przez czas znacznie dłuższy niż jedna dniówka robocza, bo przez ponadroczny okres jej zatrudnienia w niekorzystnych warunkach, to choroba powódki nie była wypadkiem przy pracy, a mogłaby być rozpatrywana wyłącznie w kategoriach choroby zawodowej, bądź kwalifikowane jako schorzenie pracownicze wywołane warunkami wykonywania zatrudnienia.

Wyrok Sądu Najwyższego z 8 grudnia 1998 r., II UKN 349/98, OSNAP 2000/2/78.

40

Nie jest wypadkiem przy pracy doznanie przez nauczyciela wychowania fizycznego w czasie zajęć towarzysko-rekreacyjnych z osobami dorosłymi, prowadzonych przez niego na terenie szkoły bez polecenia dyrektora, jakkolwiek za jego wiedzą [...].

Wyrok SN z dn. 22.01.1999 r. II UKN 441/98, OSNAP 2000/6/235.

41

Stres psychiczny wywołany nieporozumieniem z przełożonym pracownika może być — zależnie od źródeł i przebiegu konfliktu — kwalifikowany jako zewnętrzna współprzyczyna udaru mózgu, gdy przełożony niewłaściwie czyni użytek z kompetencji do wydawania podwładnym poleceń dotyczących pracy.

Z uzasadnienia: Ponadprzeciętny stres psychiczny związany z wykonywaniem pracowniczych obowiązków może być, w świetle utrwalonej judykatury Sądu Najwyższego, kwalifikowany jako współistotna przyczyna zewnętrzna nawet takich zdarzeń wypadkowych, jak zawał serca czy udar mózgu. Choroba miażdżycowa, jako ich przyczyna wewnętrzna, nie wyklucza więc uznania danego zawału czy udaru za wypadek przy pracy zaistniały z tzw. mieszanych przyczyn. Otwarta pozostaje jedynie kwestia, jakie obciążenia psychiczne związane z wykonywaniem pracowniczych powinności można dziś traktować jako normalne (zwykłe), a którym trzeba by przypisywać charakter obciążeń szczególnych (ponadprzeciętnych), uzasadniających upatrywanie w nich współistotnych, zewnętrznych przyczyn zdarzenia wypadkowego. Co prawda takie oceny można formułować jedynie w odniesieniu do okoliczności konkretnego przypadku, ale to nie wyklucza kierowania się w tym względzie określonymi dyrektywami aksjologicznymi.

Najbardziej ogólne założenie nakazuje przyjąć, że skoro w warunkach funkcjonowania rynku pracy rosną wymagania pracodawcy co do ilości i jakości pracy świadczonej przez pracownika, to zwiększają się również jego obciążenia psychiczne związane z koniecznością sprostania tym wymaganiom i obawą o ewentualną utratę miejsca pracy, którym musi podołać przeciętny ludzki organizm. Dotyczy to także zdrażnień, które na tym tle mogą powstawać między pracownikiem i jego przełożonymi, wydającymi mu polecenia dotyczące pracy (art. 100 § 1 KP) oraz oceniającymi ich wykonanie. Czynienie użytku z dyrektywnych kompetencji pracodawcy musi jednak następować w sposób szanujący pracowniczą godność (art. 11¹ KP) i respektujący ukształtowane w zakładzie pracy zasady współżycia społecznego (art. 94 pkt 10 KP). Nietaktowne czy niekulturalne odnoszenie się przełożonego do podległych mu pracowników, nie mówiąc już o przejawianiu wobec nich fizycznej agresji, jest więc zachowaniem bezprawnym i jeśli nawet „dotyczy” umówionej pracy, to wystawia pracownika na stres, którego w żadnym razie nie sposób uznać za normalnie związany z jej wykonywaniem. To samo można powiedzieć o stresie pracownika, który z grubiaństwem przełożonego styka się w związku z nieobiektywną lub niesprawiedliwą oceną swej pracy, a zatem z oceną naruszającą ponadto normę z art. 94 pkt 9 KP.

Stres psychiczny wywołany „nieporozumieniem” z przełożonym może więc być kwalifikowany jako zewnętrzna współprzyczyna udaru mózgu, zależnie od źródeł danego konfliktu i form jego przebiegu, nie wyłączając konfliktów dotyczących sposobu czynienia przez przełożonych użytku z kompetencji do wydawania podwładnym poleceń dotyczących pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lutego 1999 r., II UKN 472/98, OSNAP 2000/7/292.

42

Roszczenie o ustalenie, że zdarzenie jest wypadkiem przy pracy (art. 189 KPC) nie przedawnia się na podstawie art. 291 § 1 KP.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 510/98, OSNAP 2000 Nr 9, poz. 366.

43

Ocena nadmierności wysiłku fizycznego wymaga uwzględnienia możliwości fizycznych i psychicznych pracownika, w tym jego wieku i kondycji w dniu wypadku, która zależy także od tego, czy pracownik przystąpił do pracy po okresie dłuższego odpoczynku (urlopu), czy też wykonywał ją przemęczony dotychczasową jej intensywnością i rozmiarem oraz bez odpoczynku przez dłuższy czas.

Z uzasadnienia: [...] zdaniem Sądu Najwyższego — przyczyną zewnętrzną może być nie tylko narzędzie pracy, maszyna, siły przyrody, ale także praca i czynności samego poszkodowanego (np. jego potknięcie się, odruch). Taką przyczyną jest również nadmierny wysiłek pracownika, za który u człowieka dotkniętego

schorzeniem samoistnym może być uważana praca wykonywana także jako codzienne zadanie w warunkach normalnych, gdyż nadmierność wysiłku pracownika powinna być oceniana przy uwzględnieniu jego indywidualnych właściwości — aktualnego stanu zdrowia i sprawności ustroju. [...] wypadek przy pracy w rozumieniu ustawy może zdarzyć się również podczas zwykłych czynności pracownika, lecz w warunkach ich wykonywania musi powstać czynnik zewnętrzny, to znaczy istniejący poza organizmem pracownika, który był przyczyną sprawczą określonego skutku. W przypadku zawału serca za taki czynnik może być uznany nadmierny wysiłek fizyczny pracownika, spowodowany na przykład intensywnością i tempem pracy, dźwignięciem ciężaru, niewygodną, wymuszoną pozycją ciała. Konieczne jest jednak także, by właśnie ów czynnik stał się istotną i współdecydującą przyczyną skutku w postaci zawału serca.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 1999 r., II UKN 22/99, OSNAP 2000/18/696.

44

Zdarzenie będące istotnym zewnętrznym czynnikiem wywołującym negatywną reakcję organizmu i stanowiące przyczynę wypadku przy pracy, posiada cechę nagłości tylko wtedy, gdy przebiega w czasie nie dłuższym niż trwanie dnia pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z 30 czerwca 1999 r., II UKN 24/99, OSNAP 2000/18/697.

45

Dla uznania za udowodnioną zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy nie jest wystarczające stwierdzenie, że pracownik wykonywał czynności ze szczególnym przeciążeniem fizycznym lub psychicznym, ale konieczne jest także powiązanie tego faktu ze skutkiem w postaci uszczerbku jego zdrowia.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 74/99, OSNAP 2000/19/731.

46

Zewnętrzną przyczyną sprawczą wypadku przy pracy może być każdy czynnik pochodzący spoza organizmu poszkodowanego, zdolny — w istniejących warunkach — wywołać szkodliwe skutki, w tym także pogorszyć stan zdrowia pracownika dotkniętego już schorzeniem samoistnym.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 1999 r., II UKN 87/99, OSNAP 2000/20/760.

47

Dopuszczenie pracownika do wykonywania pracy na określonym stanowisku na podstawie aktualnego okresowego orzeczenia lekarskiego, które było oczywiście błędne, może stanowić zewnętrzną przyczynę wypadku [...].

Z uzasadnienia: Zaświadczenie lekarskie zawierające błędną ocenę o zdolności do wykonywania pracy nie zapewnia właściwej ochrony przed szkodliwymi w konkretnym stanie zdrowia pracownika warunkami pracy (art. 207 § 1 KP w związku z art. 212 pkt 1 i 3 KP). Zakaz dopuszczenia do pracy pracownika bez aktualnego zaświadczenia lekarskiego implikuje obowiązek pracownika poddania się badaniu profilaktycznemu, którego wynikiem jest [...] orzeczenie lekarskie o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pracy na określonym stanowisku. Badający lekarz dokonuje oceny, czy dana praca nie stanowi zagrożenia dla zdrowia, a więc należy przyjmować, że badania te mają zabezpieczyć pracownika przed wykonywaniem pracy, która może okazać się dla niego szkodliwa, a także zabezpieczyć pracodawcę przed ryzykiem wypadku przy pracy lub choroby zawodowej. Jeżeli ocena ta jest błędna i zezwala na dopuszczenie pracownika do wykonywania czynności w jego stanie zdrowia przeciwwskazanych, to wypadek zaistniały przy takiej pracy ma cechy wypadku [...], bowiem szkoda na osobie pracownika jest wówczas wywołana przyczyną zewnętrzną, pozostającą w związku z pracą.

Dopuszczenie pracownika do wykonywania pracy przeciwwskazanej w konkretnym stanie zdrowia stanowi dla niego zagrożenie takiego samego stopnia, jak zadziałanie szczególnych czynników, które judykatura uznaje za zewnętrzne przyczyny wypadku. W wykonywanej pracy zachodzi nadzwyczajna dla pracownika sytuacja, wytworzona obiektywnymi okolicznościami od niego niezależnymi, toteż — na gruncie ustawy wypadkowej — analizowany stan faktyczny wypełnia znamiona zewnętrznej przyczyny wypadku, pozostającej w związku z pracą, wymienionej jako jeden z tych elementów, które obejmuje ryzyko pracodawcy. Dlatego dopuszczenie pracownika do wykonywania pracy na określonym stanowisku na podstawie aktualnego okresowego orzeczenia lekarskiego, które było oczywiście błędne, stanowi zewnętrzną przyczynę wypadku [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 sierpnia 1999 r., II UKN 89/99, OSNAP 2000/20/762.

48

Praca świadczona przez kilka tygodni z ewidentnym naruszeniem przez pracodawcę przepisów o czasie pracy [...] może stanowić przyczynę zewnętrzną doznanego przez pracownika zawału serca jako wypadku przy pracy [...].

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2000 r., II UKN 107/00, OSNAPIUS 2002/14/342.

Przyczyną zewnętrzną wypadku przy pracy [...] nie jest sam „fakt dopuszczenia” do pracy pracownika niedolnego do jej wykonywania; przyczyną taką jest „zadziałanie” czynnika zewnętrznego na niepełnosprawny organizm pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2003 r., II UK 175/03, MOPR 2005/1/18.

Ubezpieczona zajmowała stanowisko głównej księgowej i trudno za przyczynę zewnętrzną (art. 3 ustawy z 12.06.1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy, jednolity tekst Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144, z późn. zm.) uznać jej zdenerwowanie spowodowane rozmową telefoniczną z Zakładem Ubezpieczeń Społecznych. Stanowisko głównej księgowej jest bowiem stanowiskiem kierowniczym, samodzielnym i pracownik zajmujący takie stanowisko musi się liczyć z tym, że wykonywanie normalnych obowiązków nie zawsze przebiega bez konfliktów oraz że z wykonywaniem tych obowiązków wiąże się z reguły konieczność doznania mniejszych lub większych stresów psychicznych.

Kontakt głównej księgowej z pracownikiem ZUS jest rzeczą zupełnie normalną, mającą niewątpliwie miejsce niejednokrotnie, dotyczy sytuacji, z którymi główna księgowa styka się na co dzień, i trudno taki kontakt nawet przy zaistnieniu kontrowersji co do rozpatrywanego problemu uznać za nadzwyczajną sytuację, która miała wpływ na stan zdrowia ubezpieczonej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 29 kwietnia 2004 r., III AUa 4062/02.

Występowanie w grudniu przejawów zimowej pogody (śnieg, mróz, lód, śliska nawierzchnia itp.) jest zjawiskiem typowym w polskiej strefie klimatycznej, więc stres pracownika dojeżdżającego do pracy środkiem komunikacji publicznej związany z przemieszczaniem się z domu do przystanku autobusowego nie może być kwalifikowany jako współistotna zewnętrzna przyczyna zawału serca doznanego w trakcie odbywania drogi do pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2005 r., III UK 192/04, MOPR 2005/11/19.

1. W związku z ustanowionym w art. 229 § 4 KP zakazem dopuszczenia pracownika do pracy bez aktualnego orzeczenia lekarskiego za zewnętrzną przyczynę wypadku można przyjąć dopuszczenie do pracy bez przeprowadzenia badań kontrolnych lub na podstawie orzeczenia lekarskiego wydanego po upływie terminu obowiązującego do przeprowadzenia tych badań albo w przypadku oczywistej błędności tego orzeczenia. O oczywistej błędności zaświadczenia lekarskiego można twierdzić tylko wówczas, gdy łatwo dostrzec jego wady lub braki, bez wnikania w zawartą w nim, zastrzeżoną dla lekarzy ocenę merytoryczną.

2. W razie skierowania do pracy pracownika, u którego w kontrolnych badaniach lekarskich nie ujęto przeciwwskazania do jej wykonywania, a błędu tej oceny nie można było ustalić bez wiadomości medycznych, stwierdzenie wypadku przy pracy wymaga ustalenia istnienia przyczyny zewnętrznej.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., I UK 192/05, MOPR 2006/5/269.

1. Obowiązek podnoszenia kwalifikacji zawodowych nie należy do istoty stosunku pracy.

2. Umowa zawarta przez strony stosunku pracy w sytuacji, o jakiej mowa w § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej oraz Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 12.10.1993 r. w sprawie zasad i warunków podnoszenia kwalifikacji zawodowych i wykształcenia ogólnego dorosłych (Dz. U. Nr 103, poz. 472 ze zm.), zbliżona jest do umów o charakterze cywilnoprawnym, w których strony mogą dowolnie kształtować swoje prawa i obowiązki. Umowa ta nie w każdym przypadku zmienia (modyfikuje) treść łączącej strony umowy o pracę o nałożenie na pracownika obowiązku podniesienia kwalifikacji zawodowych. Skoro łącząca strony umowa o pracę oraz umowa o dofinansowanie dokształcenia zawodowego nie nakładały na pracownicę obowiązku podnoszenia kwalifikacji zawodowych i nie uzupełniały dotychczasowego stosunku pracy w tym zakresie, to wyjazd pracownicy na uczelnię w celu uczestniczenia w zajęciach nie był podróżą służbową a wypadek, jakiemu podczas tej podróży uległa, nie był wypadkiem w czasie podróży służbowej zrównanym z wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2006 r., I UK 260/05, MOPR 2006/7/386.

Przepis art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) umożliwia uznanie związku z pracą nie tylko wypadku, który zdarzył się podczas wykonywania przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia, ale również takiego, który nastąpił w związku z wykonywaniem tego rodzaju czynności. Związek funkcjonalny z pracą istnieje niezależnie od czasu i miejsca, w którym wypadek nastąpił.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2006 r., I UK 28/06, M. P. Pr. 2006/12/670.

Wypadek komunikacyjny w drodze z miejsca zamieszkania (domu) do miejsca wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy nie jest wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.), nawet wówczas, gdy pracownik świadczy pracę w ramach zadaniowego czasu pracy (art. 140 K.p.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2006 r., II UK 101/06, MPP 2008/3/20.

1. Powództwo o ustalenie, że zdarzenie było wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ustawy z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) jest dopuszczalne na podstawie art. 189 K.p.c.

2. Pracodawca nie jest zainteresowanym w postępowaniu o przyznanie prawa do renty z tytułu wypadku przy pracy lub o jednorazowe odszkodowanie.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r., I UK 8/07, MPP 2008/15-16/228.

Dopuszczenie przez pracodawcę pracownika do pracy na podstawie wadliwego orzeczenia lekarskiego może stanowić zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy tylko wówczas, gdy zdarzenie wypadkowe nastąpiło przy wykonywaniu pracy przeciwwskazanej ze względu na stan zdrowia pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lipca 2007 r., I UK 35/07, MPP 2008/10/235.

Wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) jest doznanie obrażeń, które spowodowały śmierć pracownika w czasie wypełniania obowiązków służbowych na skutek zderzenia pojazdów mechanicznych, do którego doszło z tej przyczyny, że samochód kierowany przez pracownika poruszał się po niewłaściwym pasie ruchu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2007 r., I UK 20/07.

1. Skazanie przełożonego zmarłego pracownika prawomocnym wyrokiem karnym za narażenie pracownika na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu w związku z kierowaniem go w przeszłości do wykonywania wzbronionych mu prac wysiłkowych nie jest równoznaczne ze stwierdzeniem przez sąd karny, że śmierć pracownika miała związek z dźwiganiem przez niego w przeszłości niedozwolonych ciężarów.

2. Za zewnętrzną przyczynę wypadku przy pracy może być uznane dopuszczenie pracownika do pracy na podstawie oczywiście błędnego orzeczenia lekarskiego niestwierdzającego przeciwwskazań do wykonywania określonej pracy. Oczywista błędność zaświadczenia lekarskiego ma miejsce wtedy, gdy łatwo dostrzec jego wady lub braki, bez wnikania w zawartą w nim, zastrzeżoną dla lekarzy, ocenę merytoryczną stanu zdrowia pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 33/09.

Zdarzenie następujące po zakończeniu czynności związanych z wykonywaną działalnością gospodarczą, w drodze z miejsca jej wykonywania do domu, nie jest wypadkiem przy prowadzeniu działalności gospodarczej w rozumieniu art. 3 ust. 3 pkt 8 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2009 r., I UK 55/09.

Udział pracownika naukowo-dydaktycznego w czasie zwolnienia chorobowego w czynnościach opiniotwórczych poprzedzających wybory do władz uczelni, nawet bez polecenia, stanowi wykonywanie czynności na rzecz pracodawcy w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., I UK 66/08.

62

Stanowcze ustalenie przez sąd w uzasadnieniu wyroku (art. 328 § 2 k.p.c.) co było przyczyną zgonu pracownika oraz kiedy i w jakich okolicznościach doszło do urazu, którego skutkiem była śmierć pracownika, ma zasadnicze znaczenie dla zakwalifikowania zdarzenia (np. doznania urazu głowy) jako wypadku przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2008 r., I UK 84/08.

64

Stres psychiczny pracownika wywołany uprawnionym sposobem sprawowania funkcji kierowniczych przez jego przełożonego, działającego z poszanowaniem godności pracownika (art. 11¹ k.p.) oraz respektującego ukształtowane w zakładzie pracy zasady współżycia społecznego (art. 94 pkt 10 k.p.), nie może być uznany za sprawczą współprzyczynę wypadku przy pracy w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 2008 r., I PK 260/07.

65

Wprawienie się pracownika w stan nietrzeźwości w czasie odbywania drogi z miejsca wykonywania obowiązków wynikających ze stosunku pracy do siedziby pracodawcy środkiem lokomocji należącym do pracodawcy i kierowanym przez innego pracownika nie wyłącza pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Z uzasadnienia: Sąd Najwyższy wyraźnie opowiedział się przeciwko koncepcji, że stan nietrzeźwości przesądza automatycznie o braku związku z pracą (por. uzasadnienie wyroku z dnia 5 marca 2003 r., II UK 194/02, OSNP 2004 nr 8, poz. 143; zob. też w dawniejszym orzecznictwie wyrok z dnia 27 marca 1979 r., III PR 16/97, Lex Polonica nr 321579). Po trzecie wreszcie, w kontekście sytuacji opisanej w art. 3 ust. 1 pkt 3 u.w. Trybunał Ubezpieczeń Społecznych w wyroku z dnia 9 lipca 1968 r. (III TR 916/69) uznał za wypadek przy pracy zdarzenie, w którym na polecenie przełożonego pracownik udał się z nim w podróż służbową na jego i przez niego prowadzonym motorze, mimo iż kierujący motocyklem, jak i pracownik, znajdowali się pod wpływem alkoholu, przyjmując, że siedzący z tyłu pracownik nie mógł mieć żadnego wpływu na zajście wypadku, a więc jego stan nietrzeźwości nie spowodował zerwania związku wypadku z pracą. Również w rozpoznawanej sprawie stan nietrzeźwości pracownika nie miał żadnego wpływu na zaistnienie wypadku.

Związek z pracą, o którym mowa w art. 3 ust. 1 u.w., nie ma charakteru związku przyczynowego, lecz stanowi związek normatywny. Stosownie do art. 3 ust. 1 pkt 3 zachodzi związek z pracą, jeśli nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć nastąpiło w czasie pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy. Istotne znaczenie ma zatem, czy w analizowanym przypadku zostały spełnione wymagania przewidziane powołanym przepisem, w szczególności dotyczy to przesłanki pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy. Zgodnie z brzmieniem przepisu odnosi się on wyłącznie do wypadków w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązków wynikających ze stosunku pracy. Nie obejmuje więc wypadków w drodze do pracy i z pracy do domu, które są przedmiotem odrębnej regulacji, zwartej w ustawie z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 57b). Wymieniony przepis nie czyni żadnego rozróżnienia między wypadkiem w celu rozpoczęcia pracy (wypadek w drodze do pracy) a wypadkiem po zakończeniu wykonywania obowiązków wynikających ze stosunku pracy (wypadek w drodze powrotnej). Wątpliwości interpretacyjne nasuwa sformułowanie o pozostawianiu w tym czasie w dyspozycji pracodawcy. Sądy orzekające wydają się rozumieć to sformułowanie w takim samym znaczeniu, jak w odniesieniu do wypadku w miejscu i czasie pracy. Sformułowanie o pozostawianiu pracownika w dyspozycji pracodawcy zostało użyte również w art. 128 k.p. zawierającym ustawową (legalną) definicję czasu pracy. Zgodnie z tym przepisem, czasem pracy jest czas, w którym pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy w zakładzie pracy lub w innym miejscu wyznaczonym do wykonywania pracy. W świetle poglądów judykatury i doktryny wprowadzenie się pracownika w czasie pracy w stan nietrzeźwości wyłącza pozostawanie do dyspozycji pracodawcy. W rozumieniu przepisów o czasie pracy pracownik pozostaje w dyspozycji pracodawcy wówczas, gdy jest gotów świadczyć pracę oraz gdy jest w stanie świadczyć pracę na rzecz pracodawcy. Stan nietrzeźwości jest zaprzeczeniem gotowości do świadczenia pracy. Sąd Okręgowy podzielił stanowisko Sądu Rejonowego, że stan nietrzeźwości, w jaki wprawił się poszkodowany „wyłączył dyspozycyjność”. Tymczasem pozostawianie pracownika w dyspozycji

pracodawcy w myśl art. 3 ust. 1 pkt 3 u.w. wyrażnie dotyczy drogi między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy, natomiast nie odnosi się do czasu wykonywania tego obowiązku.

Ustawodawca nie zdefiniował pojęcia pozostawania w dyspozycji pracodawcy. W znaczeniu językowym pozostawanie w dyspozycji ma kilka znaczeń. Między innymi sformułowanie to oznacza „mieć coś lub kogoś do dyspozycji, mieć możliwość posługiwania się, rozporządzania czymś lub kimś” (por. Słownik języka polskiego, red. M. Szymczak, Warszawa 1983, s. 490). W okolicznościach sprawy pracownik wprawił się w stan nietrzeźwości po wykonaniu obowiązków objętych stosunkiem pracy, w czasie przerwy i podróży z miejsca pracy do siedziby pracodawcy. Pozostawał on jednak w dyspozycji pracodawcy w znaczeniu podlegania rozporządzeniu (poleceniu) pracodawcy odbywania tej drogi środkiem lokomocji należącym do pracodawcy i kierowanym przez innego pracownika.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 października 2007 r., I UK 127/07.

66

Aby zdarzenie zostało uznane za wypadek przy pracy, musi zostać wywołane przyczyna zewnętrzna. Tylko wtedy poszkodowany może ubiegać się o odszkodowanie.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2007 r., I UK 205/07.

67

Wypadkiem przy pracy w rozumieniu art. 3 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) jest doznanie obrażeń, które spowodowały śmierć pracownika w czasie wypełniania obowiązków służbowych na skutek zderzenia pojazdów mechanicznych, do którego doszło z tej przyczyny, że samochód kierowany przez pracownika poruszał się po niewłaściwym pasie ruchu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2007 r., I UK 20/07.

68

Trudno przyjąć, że niska temperatura, jak również śliska nawierzchnia, są w Polsce w drugiej dekadzie stycznia czymś nadzwyczajnym i zaskakującym, powodującym w trakcie pokonywania drogi z miejsca zamieszkania do miejsca pracy konieczność takiego wysiłku, który mógłby prowadzić do zawału. Nie można zatem twierdzić, aby tego dnia panowały nadzwyczajne warunki atmosferyczne, wymagające od pracownika szczególnego wysiłku w porównaniu z innymi dniami w tym okresie. Tym samym uzasadnione jest przyjęcie, że jedyną istotną przyczyną zawału i następującej w jego wyniku śmierci była przyczyna leżąca w organizmie męża wnioskodawczyni.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2006 r., III UK 162/05.

69

Samo fizyczne stawienie się w miejscu pracy nie wyczerpuje treści obowiązku świadczenia pracy, jeżeli pracownik nie jest gotowy do jej wykonywania. Świadczenie pracy w rozumieniu ustawy wypadkowej nie może być rozumiane jako samo przebywanie w zakładzie pracy, fizyczna tam obecność pracownika, ale pozostawanie pracownika w dyspozycji pracodawcy. Warunkiem pozostawania w dyspozycji pracodawcy jest gotowość pracownika do pracy — subiektywny zamiar wykonywania pracy i obiektywna możliwość jej świadczenia. Nietrzeźwość pracownika wyłącza z istoty rzeczy jego gotowość do pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2006 r., I UK 127/05.

70

Kwalifikacja zawału serca jako wypadku przy pracy jest rezultatem oceny materiału dowodowego i ustaleń faktycznych w każdej konkretnej sprawie. Nie można więc zasadnie twierdzić, że zakwalifikowanie związanego z pracą i spowodowanego przyczyną zewnętrzną zdarzenia raz jako nagłego, innym razem jako pozbawionego tej cechy dowodzi rozbieżności w orzecznictwie sądów.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2004 r., II UK 381/03

Art. 6

1

Prawomocne orzeczenie sądu pracy ustalające, że pracownik uległ wypadkowi przy pracy (...) wiąże Zakład Ubezpieczeń Społecznych.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 1978 r., III UZP 3/78, OSNCP 1978/12/225.

2

Pracownikowi, który uległ wypadkowi przy pracy nie przysługuje od pracodawcy zwrot kosztów zakupu leku nabytego za pełną odpłatnością, jeżeli nie ponosi on odpowiedzialności na zasadach prawa cywilnego.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 24 maja 1996 r., II PZP 2/96, OSNAP 1997/1/7.

3

Prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające, że śmierć pracownika nie była następstwem wypadku przy pracy, uzasadnia oddalenie powództwa o świadczenia uzupełniające dochodzone na podstawie prawa cywilnego w związku z jego zgonem w czasie pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 1998 r., II UKN 350/98, OSNAP 2000/2/79.

4

O niezdolności do pracy spowodowanej chorobą zawodową decyduje wpływ skutków tej choroby na zdolność do pracy dotychczasowej oraz uzależniono od stanu ogólnego związanego z wiekiem lub brakiem predyspozycji psychofizycznych, możliwość wykonywania innej pracy w ramach posiadanych kwalifikacji lub po przekwalifikowaniu.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 sierpnia 2001 r., II UKN 521/00, OSNAPiUS 2003/10/260.

5

Dopuszczalność kasacji w sprawach o świadczenia wymienione w art. 6 ustawy z 30.10.2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.) uzależniona jest od wartości przedmiotu zaskarżenia, z wyjątkiem spraw o rentę wypadkową (art. 392¹ § 1 K.p.c.).

Postanowienie I UK 147/08 z dnia 10 czerwca 2005 r., II UZ 38/05, MPP 2006/2/400.

6

Niezdolność do pracy wskutek choroby zawodowej w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.; poprzednio art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.) zachodzi wówczas, gdy choroba zawodowa jest istotną przyczyną częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy, co oznacza, że bez wynikającego z niej uszczerbku na zdrowiu niezdolność do pracy nie wystąpiłaby.

Z uzasadnienia: ...niezdolność do pracy wskutek choroby zawodowej w rozumieniu art. 6 ustawy wypadkowej z 2002 r. (i art. 18 ust. 1 ustawy wypadkowej z 1975 r.) zachodzi wówczas, gdy choroba zawodowa jest istotną przyczyną częściowej lub całkowitej niezdolności do pracy, co oznacza, że bez wynikającego z niej uszczerbku na zdrowiu niezdolność do pracy nie wystąpiłaby. Taki stan rzeczy istnieje niewątpliwie, gdy choroba zawodowa sama powoduje uszczerbek na zdrowiu uzasadniający zakwalifikowanie pracownika jako częściowo lub całkowicie niezdolnego do pracy. Zachodzi on jednak również wówczas, gdy sama choroba zawodowa nie uzasadnia uznania pracownika za częściowo lub całkowicie niezdolnego do pracy, jednakże bez wynikającego z niej uszczerbku na zdrowiu niezdolność do pracy nie wystąpiłaby, ponieważ pozostałe przyczyny niezdolności, np. inne choroby, nie wystarczają do jej powstania. W takim przypadku, stopień w jakim choroba zawodowa przyczynia się do niezdolności nie ma znaczenia, ważne jest to, że przesądza ona o wystąpieniu niezdolności do pracy, stanowiąc jej istotną przyczynę.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2008 r., I UK 147/08

Art. 11

1

Dziecko poczęte, a jeszcze nie urodzone w chwili śmierci swego ojca, spowodowanej wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową, jeżeli urodzi się żywe, nabywa prawa do jednorazowego odszkodowania na podstawie (...) ustawy (...) o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (...).

Uchwała pełnego składu Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 listopada 1987 r., III PZP 36/87, OSNCP 1988/2-3/23.

2

Jednorazowe odszkodowanie pieniężne przewidziane dla pracownika (...) i przez niego nie pobrane, przysługuje — w razie jego śmierci — członkom rodziny (...), chyba że na podstawie tego przepisu przysługuje im jednorazowe odszkodowanie z tytułu śmierci pracownika.

Uchwała 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 1978 r., V PZP 4/78, OSNCP 1978/10/173.

3

Jednorazowe odszkodowanie z tytułu trwałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy lub choroby zawodowej staje się wymagalne z chwilą uprawomocnienia się orzeczenia lekarskiego określającego ten uszczerbek.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 października 1990 r., II PR 36/90 (niepublikowany).

4

Jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy przysługuje pracownikowi w wysokości określonej w obwieszczeniu MPIPS, obowiązującym w dacie stwierdzenia uszczerbku na zdrowiu, a gdy związek zdarzeń z wypadkiem przy pracy ustalił orzeczeniem sąd, odszkodowanie powinno być określone według stawek obowiązujących w dacie wyrokowania.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1996 r., II UKN 2/96, OSNAP 1997/11/197.

5

W sądowym postępowaniu odwoławczym może być rozpoznany spór o ustalenie wypadku przy pracy i zapłatę jednorazowego odszkodowania, chociaż organ rentowy odmówił pracownikowi dochodzonego odszkodowania tylko z powodu nieuznania jego wypadku przy pracy bez ustalenia uszczerbku na zdrowiu.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 16 lipca 1997 r., III AUa 237/97, OSA 1998/6/25.

6

Ocena, że przedawniło się roszczenie o jednorazowe odszkodowanie (...) nie jest wystarczająca do oddalenia powództwa opartego na podstawie art. 445 KC.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 1998 r., II UKN 273/98, OSNAP 1999/22/733.

7

Przyznanie jednorazowego odszkodowania z tytułu zwiększenia się uszczerbku na zdrowiu spowodowanego wypadkiem przy pracy, nie wyłącza przyznania renty wyrównawczej na podstawie art. 444 § 2 KC.

Z uzasadnienia: [...] skreślenie art. 40 ustawy wypadkowej z 1975 r. — z mocy art. 16 ustawy z dnia 24 maja 1990 r. o zmianie niektórych przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym, przywróciło podstawę do dochodzenia przez osoby uprawnione do jednorazowego odszkodowania z tytułu wypadku przy pracy lub choroby zawodowej dalszych roszczeń wynikających z przepisów Kodeksu cywilnego, a więc zadośćuczynienia i renty wyrównawczej, przewyższających kwoty świadczeń przewidzianych w ustawie wypadkowej z 1975 r. [...]

Oznacza to, że pracownicy, których uszczerbek na zdrowiu spowodowany został wypadkiem przy pracy lub chorobą zawodową mogą dochodzić na podstawie przepisów prawa cywilnego świadczeń uzupełniających, przewyższających kwoty przewidziane w ustawie wypadkowej.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 kwietnia 1999 r., II UKN 551/98, OSNAP 2000/11/437.

8

Zarzut organu rentowego przedawnienia roszczenia o wypłatę jednorazowego odszkodowania z tytułu stałego uszczerbku na zdrowiu w wyniku wypadku w drodze do pracy stanowi nadużycie prawa

w rozumieniu art. 8 KP w sytuacji, gdy organ rentowy nie poinformował ubezpieczonego, wnoszącego o przyznanie renty inwalidzkiej z tytułu tego wypadku, o możliwości wystąpienia także o jednorazowe odszkodowanie.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2004 r., III UK 111/04, OSNP 2005/8/115.

9

Powództwo pracownika przeciwko pracodawcy o jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy podlega oddaleniu ze względu na brak biernej legitymacji procesowej pozwanego, a nie przekazaniu ZUS na podstawie art. 464 § 1 KPC.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2005 r., I UK 166/04, MOPR 2005/12/28.

10

Pracownik, który dwukrotnie pobrał jednorazowe odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy od organu rentowego oraz od pracodawcy, obowiązany jest zwrócić należność otrzymaną od pracodawcy działającego w błędnym przekonaniu o obowiązku świadczenia i nie może się od tej powinności uwolnić zarzutem, że przy dołożeniu należytej staranności pracodawca mógł wypadek prawidłowo zakwalifikować pod względem faktycznym i prawnym (art. 411 pkt 1 KC w związku z art. 300 KP).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2005 r., I PK 192/04, OSNP 2005/21/336.

11

Prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego z tytułu wypadku przy pracy należy do spadku po uprawnionym członku rodziny pracownika, który zmarł wskutek tego wypadku.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2005 r., I UK 360/04, MPP 2006/9/221.

12

Procentowo określony uszczerbek służy tylko jako pomocniczy środek ustalania rozmiaru odpowiedniego zadośćuczynienia. Należne poszkodowanemu (pokrzywdzonemu czynem niedozwolonym) zadośćuczynienie nie może być mechanicznie mierzone przy zastosowaniu stwierdzonego procentu uszczerbku na zdrowiu.

W prawie ubezpieczeń społecznych wysokość należnego jednorazowego odszkodowania jest zryczałtowana, w prawie cywilnym wysokość zadośćuczynienia jest zindywidualizowana.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2005 r., I PK 47/05, MOPR 2006/4/208.

Art. 13

1

W sytuacji gdy śmierć pracownika nie występuje bezpośrednio po wypadku, o tym, iż zakład pracy uważa istnienie takiego związku za oczywiste, świadczy wypłacenie jednorazowego odszkodowania. Zatem dla oceny, w jakiej wysokości odszkodowanie to powinno być wypłacone, decyduje dzień, w którym zakład pracy dokonuje tej wypłaty.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 1989 r., II PR 3/89, PiZS 1990/5/62.

2

Jednorazowe odszkodowanie należne rodzinie z tytułu śmierci pracownika lub rencisty, w związku z wypadkiem przy pracy (...), podlega zmniejszeniu o nominalną kwotę wypłaconego pracownikowi odszkodowania z tytułu stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu, bez uwzględnienia wzrostu wielkości stawek jednorazowego odszkodowania przysługującego pracownikowi.

Uchwała 7 Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1991 r., III PZP 24/90, OSNCP 1991/7/80.

3

Dla określenia wysokości jednorazowego odszkodowania należnego członkom rodziny pracownika zmarłego w związku z wypadkiem przy pracy miarodajna jest data uprawomocnienia się orzeczenia ustalającego taki związek.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 stycznia 1996 r., II PRN 12/95, OSNAP 1996/13/183.

4

Członkom rodziny pracownika, który zmarł wskutek wypadku przy pracy przysługuje jednorazowe odszkodowanie pieniężne niezależnie od tego, czy pracownik przyczynił się i w jakim stopniu do wypadku przy pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 1997 r., II UKN 377/97, OSNAP 1998/20/606.

5

O prowadzeniu wspólnego gospodarstwa (...) decyduje więc gospodarczo-rodzinna istniejąca między określonymi osobami; nie ma natomiast znaczenia, czy osoby te są zameldowane w tym samym lokalu mieszkalnym.

Z uzasadnienia: (...) rodzicom pracownika, który zmarł wskutek wypadku przy pracy przysługuje jednorazowe odszkodowanie, jeżeli w dniu śmierci prowadził z nimi wspólne gospodarstwo domowe lub jeżeli przyczynił się w znacznym stopniu do ich utrzymania, albo jeżeli ustalone zostało wyrokiem lub ugodą sądową prawo do alimentów z jego strony. [...]

O prowadzeniu wspólnego gospodarstwa decyduje [...] więc gospodarczo-rodzinna istniejąca między określonymi osobami, przy czym nie ma decydującego znaczenia, czy osoby te są zameldowane w tym samym lokalu mieszkalnym, gdyż chodzi o faktyczne zamieszkiwanie, a nie o status prawny danej osoby w odniesieniu do lokalu. W praktyce występują sytuacje, że osoba zameldowana w danym lokalu nie zamieszkuje w nim, a przebywa stale lub przez dłuższy czas w innym lokalu mieszkalnym. Przyczyny takiego stanu rzeczy są różnorodne.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 1999 r., II UKN 504/98, OSNAP 2000/9/364.

Art. 17

1

Organ rentowy rozpoznający wniosek o świadczenia z tytułu wypadku przy pracy nie jest związany prawomocnym wyrokiem wydanym w sprawie z powództwa pracownika przeciwko pracodawcy o ustalenie lub zmianę protokołu powypadkowego w zakresie uznania zdarzenia za wypadek przy pracy (art. 365 § 1 KPC); wyrok taki nie ma powagi rzeczy osądzonej w sprawie toczącej się na skutek odwołania od decyzji organu rentowego (art. 366 KPC).

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2004 r., II UZP 8/04, OSNP 2005/5/68.

2

Zgodnie z art. 17 ust. 5 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673), renta rodzinna z ubezpieczenia wypadkowego przysługuje uprawnionym członkom rodziny ubezpieczonego, który zmarł wskutek wypadku przy pracy, również w sytuacji gdy znajdował się w stanie nietrzeźwym w czasie zdarzenia, jeżeli nie przyczynił się do zaistnienia wypadku.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 28 czerwca 2007 r., III AUa 1502/06

Art. 18

Prawo do renty inwalidzkiej z tytułu wypadku przy pracy, które ustało z powodu ustąpienia inwalidztwa, ulega przywróceniu — w każdym czasie, jeżeli pracownik ponownie stał się inwalidą z tytułu tego zdarzenia. Przywrócenie prawa do renty wypadkowej nie jest uzależnione od spełnienia warunku, aby ponownie inwalidztwo powstało w ciągu 18 miesięcy od ustania prawa do renty.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 25 października 1996 r., III AUr 48/96, OSA 1997/10/37.

Art. 21

1

Przez (...) działanie z rażącym niedbalstwem należy rozumieć m.in. sytuację, w których poszkodowany pracownik zdaje sobie sprawę z grożącego mu niebezpieczeństwa, gdyż zwykle ono występuje w danych okolicznościach faktycznych tak, że każdy człowiek o przeciętnej przezorności ocenia je jako ewidentne — a mimo to z naruszeniem przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy, bez potrzeby naraża się na to niebezpieczeństwo, ignorując następstwa własnego zachowania się.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 sierpnia 1976 r., III PRN /76, OSNCP 1977/3/55.

2

(...) niezależnie od winy i stopnia przyczynienia się pracownika do powstania śmiertelnego wypadku przy pracy członkom rodziny przysługuje zawsze zarówno jednorazowe odszkodowanie, jak i renta rodzinna na warunkach i w wysokości określonych ustawą wypadkową.

3

Niezapewnienie pracownikowi elementarnych warunków bezpiecznego wykonywania pracy z reguły wyklucza możliwość przyjęcia jako wyłącznej przyczyny wypadku przy pracy naruszenia przez pracownika przepisów dotyczących ochrony zdrowia, spowodowanego wskutek rażącego niedbalstwa (...).

Z uzasadnienia: Z ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę wyrokowania wynikało, iż powód był zatrudniony w okresie zimowym w warunkach urągających wymaganiom bezpiecznej pracy, gdyż pracował bez niezbędnej ciepłej odzieży ochronnej, a ponadto pracodawca nie zapewnił mu opału do ogrzania pomieszczenia pracy. Jeżeli w takich okolicznościach powód z konieczności palił w piecyku drewnem znajdującym w okolicy zakładu pracy, które z braku podstawowego sprzętu do przygotowania opału (siekiery), ciął przy pomocy piły tarczowej, nie będąc do tego przeszkolonym, to zachodziło konieczne użycie piły tarczowej, do której powód miał dostęp, a bezpośrednie okoliczności wypadku przy pracy powoda nie stanowiły wyłącznej przyczyny tego zdarzenia. Trafnie skarżący wskazał, że pozbawienie podstawowych środków ochrony pracy powoda, który pracował z rażącym przekroczeniem norm czasu pracy (przepracowanie w okresie od lipca do listopada 1994 r. 317 nadgodzin); brak zabezpieczeń używanego z bezwzględnej potrzeby narzędzia pracy — piły tarczowej, jej usytuowanie na uskoku w posadzce oraz wadliwa lokalizacja, która nie pozwalała na bezpieczną i swobodną obsługę tego urządzenia — to okoliczności, które jednoznacznie dyskwalifikowały możliwość przyjęcia — jako wyłącznej przyczyny wypadku przy pracy — udowodnionego przez pracodawcę naruszenia przez powoda przepisów dotyczących ochrony zdrowia, spowodowanego wskutek rażącego niedbalstwa (...). W ocenie Sądu Najwyższego w ustalonych okolicznościach sprawy nie tylko nie zachodziły łącznie wyżej wskazane przesłanki, ale nie wystąpił żaden z tych ustawowo określonych warunków wyłączających prawo powoda do świadczeń.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1998 r., II UKN 70/98, OSNAP 1999/12/403.

4

Do pozbawienia pracownika świadczeń z tytułu wypadku przy pracy nie jest wystarczające stwierdzenie, że zachowanie pracownika było „decydującą przyczyną wypadku”, jeżeli nie było ono wyłączną jego przyczyną (...).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 1998 r., II UKN 186/98, OSNAP 1999/17/558.

5

Jeżeli wyłączną przyczyną wypadku drogowego pracownika kierującego pojazdem jest nieznanomość przepisów ruchu drogowego, to zachowanie pracownika stanowi rażące niedbalstwo i jest podstawą wyłączenia prawa do świadczeń (...).

Z uzasadnienia: Wnioskodawczyni broni się zarzutem, że nie znała przepisów o ruchu drogowym, gdyż nie miała karty rowerowej i nie posiadała praktycznego doświadczenia. W takiej sytuacji prowadzenie przez nią pojazdu na drodze publicznej stanowiło naruszenie przepisów o ruchu drogowym, które należy oceniać jako rażące niedbalstwo. Przepis art. 78 ust. 1 Prawa o ruchu drogowym, obowiązujący do 30 czerwca 1998 r. stanowił, że rowerem może kierować osoba, która ma kartę rowerową. Nie mając takiej karty, wnioskodawczyni nie powinna korzystać z drogi publicznej. Aktualnie obowiązująca ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. — Prawo o ruchu drogowym (...) nie zawiera wymogu posiadania karty rowerowej przez osobę pełnoletnią. Nie oznacza to, że osoba kierująca takim pojazdem może powoływać się na nieznanomość przepisów. Zarówno przepisy aktualnego, jak i poprzedniego prawa o ruchu drogowym, regulują zasady ruchu obowiązujące kierujących pojazdami i pieszych. Wszyscy użytkownicy dróg muszą znać zasady ruchu drogowego i ich przestrzegać. O ile w przypadku pieszych, którzy poruszają się z niewielką prędkością, kierowca pojazdu często ma możliwość wykonania manewru pozwalającego uniknąć kolizji, to nie ma takiej szansy w przypadku wymuszenia pierwszeństwa przez kierującego jakimkolwiek pojazdem.

Naruszenie przez wnioskodawczynię przepisów o ruchu drogowym nie było spowodowane niespodziewaną sytuacją na drodze, wymagającą szybkiego podjęcia decyzji, co pozwalałoby zakwalifikować jej zachowanie jako zwykłe niedbalstwo. Wnioskodawczyni w zwykłych warunkach na drodze, którą uprzednio pokonywała wielokrotnie, nie zastosowała się do zasad włączania się do ruchu, nie wiedząc o tym, że narusza przepisy. Jeżeli wyłączną przyczyną spowodowania wypadku drogowego przez pracownika kierującego pojazdem jest nieznanomość przepisów ruchu drogowego, to takie zachowanie pracownika stanowi rażące niedbalstwo i jest podstawą do wyłączenia prawa do świadczeń (...).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 687/98, OSNAP 2000/17/658.

6

Pracownik, który w czasie mycia okna w pracy doznał wypadku na skutek wypadnięcia nieprawidłowo umocowanej futryny okiennej, o czym nie wiedział, nie dopuszcza się rażącego niedbalstwa, nawet gdy przystąpił do mycia okna, nie mając odpowiedniego sprzętu (...).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 1999 r., II UKN 2/99, OSNAP 2000/17/663.

O tym, czy spożywanie alkoholu w czasie i miejscu świadczenia pracy bądź w drodze z pracy do domu prowadzi do zerwania normatywnego związku z pracą lub z odbywaniem drogi z pracy do domu, decydują okoliczności konkretnej sprawy. W ustawie wypadkowej nie ma bowiem regulacji pozwalających wykreować regułę, jakoby stan nietrzeźwości pracownika w pracy bądź w drodze do pracy lub drodze powrotnej do domu niejako automatycznie unicestwiał normatywny związek zdarzenia wypadkowego z wykonywaniem obowiązków pracowniczych lub z pokonywaniem drogi do pracy lub z pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2003 r., II UK 194/02, MOPR 2004/6/19.

Winę lub rażące niedbalstwo pracownika poszkodowanego w wypadku przy pracy należy konkretnie udowodnić. Nie wystarczy wykazanie nieprzestrzegania przepisów bhp.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2004 r., II UK 30/04, MOPR 2005/1/342.

Art. 26

Brak przychodu z działalności pozarolniczej osoby współpracującej z osobą prowadzącą taką działalność nie wyłącza tej osoby współpracującej z obowiązkowego ubezpieczenia społecznego. Podleganie zaś takiemu ubezpieczeniu wyłącza możliwość pobierania emerytury w zbiegu z rentą z tytułu niezdolności do pracy z ubezpieczenia wypadkowego (art. 26 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 167, poz. 1322 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 lipca 2009 r. I UK 51/09

Art. 46

1. Do wypadków w drodze do pracy lub z pracy, które miały miejsce przed wejściem w życie ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.), stosuje się przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 1975 r. o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (jednolity tekst: Dz. U. z 1983 r. Nr 30, poz. 144 ze zm.).

2. Prawo do świadczenia przyznanego na podstawie ustawy wypadkowej z dnia 12 czerwca 1975 r. (w tym renty z tytułu niezdolności do pracy), nie wygasa z tego powodu, że w obecnie obowiązujących przepisach nie objęto ochroną ubezpieczeniową wypadków w drodze do pracy i z pracy.

3. Zasady wypłacania renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem w drodze do pracy lub z pracy są obecnie takie same, jak zasady wypłaty świadczeń rentowych z tytułu wypadku przy pracy i chorób zawodowych przyznanych w oparciu o obowiązującą ustawę z dnia 30 października 2002 r.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lipca 2005 r., II UZP 4/05, OSNP 2006/9–10/164.

W razie odmowy przyznania jednorazowego odszkodowania z tytułu uszczerbku na zdrowiu wskutek wypadku przy pracy - orzeczeniem o uszczerbku na zdrowiu w rozumieniu art. 46 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.), jest decyzja organu rentowego o odmowie przyznania jednorazowego odszkodowania (art. 15 ust. 2 pkt 2 tej ustawy). Wysokość jednorazowego odszkodowania ustala się według stawek za każdy procent stałego lub długotrwałego uszczerbku na zdrowiu obowiązujących w dniu wydania tej decyzji, a kwota należnego odszkodowania przysługuje wraz z ustawowymi odsetkami określonymi przepisami prawa cywilnego od daty wydania zaskarżonej decyzji.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2009 r. I UZP 2/09

Orzecznictwo Sądu Najwyższego Zbiór Urzędowy Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych 2009/19-20/264

Monitor Prawa Pracy 2009/9/493.

Art. 47

Prawo do jednorazowego odszkodowania z tytułu trwałego uszczerbku na zdrowiu doznanego przez osobę prowadzącą działalność gospodarczą, która uległa wypadkowi w związku z tą działalnością po dniu 31 grudnia 1998 r., lecz zmarła przed dniem 1 stycznia 2003 r., nie przysługuje jej następcom prawnym (art. 47 ust. 1 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, Dz. U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 marca 2005 r., III PK 101/04, OSNP 2005/21/340.

Orzecznictwo ogólne

1

O wykluczeniu odpowiedzialności pracodawcy na podstawie art. 435 § 1 KC za szkody z wypadku przy pracy nie pokryte świadczeniami z ustawy wypadkowej nie decyduje rodzaj czy stopień winy poszkodowanego, tylko jej wyłączność w spowodowaniu szkody.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 1997 r., II UKN 158/97, OSNAP 1998/8/248.

2

Cywilnoprawna odpowiedzialność pracodawcy za skutki wypadku przy pracy ma charakter uzupełniający. Pracownik nie może dochodzić odszkodowania i renty na podstawie art. 444 KC przed rozpoznaniem jego roszczeń o świadczenia przysługujące na podstawie przepisów ustawy (...) o świadczeniach z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych.

Z uzasadnienia: Świadczenia z ustawy wypadkowej są limitowane co do wysokości. Odpowiedzialność cywilnoprawna pracodawcy ma charakter uzupełniający. Uzasadnia ją ustalenie, że świadczenia z ustawy wypadkowej nie rekompensują w całości poniesionych przez poszkodowanego strat na osobie, a nadto, że istnieje cywilnoprawna podstawa odpowiedzialności pracodawcy. Pracownik nie może przeto dochodzić odszkodowania i renty na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego zanim nie zostaną rozpoznane jego roszczenia o te świadczenia na podstawie przepisów ustawy wypadkowej.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1998 r., II UKN 155/98, OSNAP 1999/15/495.

3

Okolicznością istotną w ocenie zasadności żądania renty uzupełniającej przez osobę, względem której ciążył na pracowniku zmarłym na skutek wypadku przy pracy ustawowy obowiązek alimentacyjny, jest proporcja między wysokością otrzymywanej przez tę osobę renty rodzinnej z ubezpieczenia społecznego a zakresem obowiązku alimentacyjnego ciążącego na zmarłym.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 września 1998 r., II UKN 195/98, OSNAP 1999/18/588.

4

Do obowiązków pracodawcy należy dostarczenie pracownikowi sprawnych i bezpiecznych narzędzi pracy, więc wydanie pracownikowi niesprawnej drabiny i tolerowanie przez przełożonych jej używania, gdy przyczyniło się do wypadku przy pracy, stanowi podstawę do przyjęcia winy pracodawcy (art. 415 KC).

Z uzasadnienia: (...) powód uległ wypadkowi przy pracy, (...) przyczyną tego wypadku było wykonywanie pracy na niesprawnej drabinie, z której korzystał. Sądy obu instancji uznały, że do wypadku doszło z wyłącznej winy powoda, który jako doświadczony pracownik nie powinien korzystać z drabiny bez łańcucha spinającego. Skoro nie można pozwanemu przypisać winy w rozumieniu art. 415 KC, to zdaniem obu Sądów powództwo powinno ulec oddaleniu. (...)

W związku z tym należy podkreślić, że ustalony przez Sąd Rejonowy i przyjęty przez Sąd Wojewódzki stan faktyczny nie pozwala na wyciągnięcie wniosku co do wyłącznej winy powoda. Każdy pracodawca jest bowiem obowiązany zapewnić pracownikom bezpieczne warunki pracy, do czego w szczególności należy zaliczyć dostarczanie sprawnych i bezpiecznych narzędzi pracy. Wydanie powodowi niesprawnej drabiny i tolerowanie przez przełożonych jej używania uprawnia do zajęcia stanowiska, że nie ma podstawy do wyłączenia winy po stronie pozwanego nawet w sytuacji, gdyby powód nie protestował przeciwko wykonywaniu pracy na takiej drabinie. Każda inna interpretacja przerzucałaby ryzyko prowadzenia przedsiębiorstwa na pracownika, co jest sprzeczne z zasadami prawa pracy. Każdy pracownik ma prawo przypuszczać, że jego pracodawca przestrzega przepisów bhp, w związku z czym sprzęt, z którego korzysta w czasie pracy, jest sprzętem sprawnym. Słusznie

podnosi skarżący, że gdyby istotnie pozwany nie zawinił przy przedmiotowym wypadku, to w protokole powypadkowym (...) nie zalecano by przeprowadzenia kontroli realizowanych budów pod kątem bezpieczeństwa pracy i stanu sprzętu. Należy przychylić się do stanowiska kasacji, że Sady obu instancji, przywiązując istotne znaczenie do tego, iż powód nie odmówił wykonywania pracy na niesprawnym sprzęcie, nie wzięły pod uwagę, iż przyczyną tego mogła być obawa przed utratą pracy, co z uwagi na trudną sytuację na rynku pracy w tym regionie mogłoby go postawić w bardzo ciężkiej sytuacji materialnej.

Sąd Najwyższy uznaje za uprawnione stanowisko Sądów obu instancji, iż materialnoprawną podstawę cywilnoprawnej odpowiedzialności pozwanego stanowi art. 415 KC.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 522/98, OSNAP 2000/9/374.

5

Przy uszkodzeniu ciała dowiedzenie się o szkodzie ma miejsce, gdy poszkodowany dowiedział się o następstwach zdarzenia, co zwykle następuje z chwilą przeprowadzenia odpowiednich zabiegów zmierzających do przywrócenia poprzedniej sprawności narządom ciała.

Z uzasadnienia: W myśl art. 442 § 1 KC bieg przedawnienia roszczenia o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, rozpoczyna się od chwili, w której poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia (konieczne jest więc dowiedzenie się o obu tych przesłankach, przy czym dowiedzenie się o szkodzie oznacza świadomość powstania szkody). Art. 444 KC zawierający materialną podstawę roszczenia z tytułu szkody wywołanej czynem niedozwolonym dotyczy uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia, a więc niewątpliwie tzw. szkody na osobie, która inaczej niż szkoda na mieniu, nie stanowi wprost uszczerbku w majątku poszkodowanego, dotyczy ona bowiem zdrowia lub życia poszkodowanego (art. 444 § 1 zdanie 1 i § 2 KC). Pośrednio odbija się ona na jego majątku, wobec zwiększenia wydatków bądź utraty lub zmniejszenia jego zdolności do pracy, ale świadomość szkody oznacza, w tym przypadku, dowiedzenie się o uszczerbku na zdrowiu, który w konsekwencji prowadzi do utraty lub ograniczenia zdolności do pracy. Chwila ta więc oznacza dowiedzenie się o szkodzie, przy czym nie musi to być świadomość rozmiarów szkody bądź też trwałości jej następstw (...).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 r., II UKN 647/98, OSNAP 2000/15/589.

6

Przy ustalaniu wysokości renty wyrównawczej (art. 444 § 2 KC) uwzględnia się także utraconą możliwość zwiększenia zarobków z tytułu pracy w porze nocnej, w święta i w warunkach szkodliwych.

Z uzasadnienia: Przepis art. 444 § 2 KC nie ogranicza składników wynagrodzenia, a jego istotą jest wyrównanie szkody rentą z tytułu utraconej zdolności do pracy zarobkowej. Zdolność ta, to także zdolność do osiągania zwiększonych zarobków z tytułu pracy w porze nocnej, w święta i w warunkach szkodliwych, gdyż brak jest podstaw do uznania, że gdyby powodowie bez przeszkód kontynuowali zatrudnienie to byłoby wyłączeni z prac w godzinach nocnych, w święta czy w warunkach szkodliwych, gdyż na ich stanowiskach taki był proces pracy w kopalni. Dodatki te stanowiłyby zatem istotny element ich wynagrodzenia.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 czerwca 1999 r., II UKN 508/98, OSNAP 2000/17/665.

7

Uwzględnienie powództwa przeciwko pracodawcy o rentę i odszkodowanie z tytułu wypadku przy pracy, oparte na jego odpowiedzialności z czynu niedozwolonego (art. 415 KC) nie wymaga stwierdzenia, że przez zaniedbanie zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy pracodawca popełnił przestępstwo (np. art. 220 § 1, czy z art. 221 Kodeksu karnego).

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2001 r., II UKN 337/00, OSNAPiUS 2003/1/20.

8

Pracodawca i zakład, na którego terenie pracodawca wykonywał czynności zlecone umową, ponoszą odpowiedzialność solidarną za szkodę wyrządzoną pracownikowi poszkodowanemu w wypadku przy pracy, jeżeli oba te podmioty odpowiadają na podstawie art. 435 KC.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2004 r., II UK 260/03, MOPR 2005/3/20.

9

Pojęcie siły wyższej z art. 435 § 1 KC nie obejmuje podatności poszkodowanego na zachorowania.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2004 r., II UK 83/04, MOPR 2005/9/28.

10

Termin przedawnienia roszczenia o zadośćuczynienie z tytułu choroby zawodowej (art. 442 § 1 KC) w stosunku do dwóch pracodawców, u których pracownik był narażony na działanie czynników szkodliwych, rozpoczyna bieg odrębnie do każdego z nich.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2004 r., I PK 122/04, OSNP 2005/24/390.

11

Jeżeli pracownik zatrudniony był u kilku pracodawców oraz u nich był narażony na działanie szkodliwych czynników i doznał szkody w postaci choroby zawodowej, odpowiedzialność pracodawców winna być rozpatrywana na gruncie art. 441 KC, a więc ma charakter solidarny.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 24 lutego 2005 r., III APa 114/04, PP 2006/2/37.

12

Dopuszczalne jest dochodzenie przez pracownika od pracodawcy roszczeń uzupełniających z tytułu wypadków przy pracy, opartych na przepisach prawa cywilnego (art. 415, art. 444 i art. 445 KC). Pracownik, występując z takim powództwem, nie może się w postępowaniu sądowym powołać jedynie na fakt wypadku przy pracy, który stwierdzony został protokołem powypadkowym, lecz obowiązany jest wykazać przesłanki prawne odpowiedzialności odszkodowawczej: 1) ciążącą na pracodawcy odpowiedzialność z tytułu czynu niedozwolonego, 2) poniesioną szkodę (uszczerbek na zdrowiu), 3) związek przyczynowy pomiędzy zdarzeniem będącym wypadkiem przy pracy a powstaniem szkody.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2005 r., I PK 293/04, PP 2005/11/35.

13

Okoliczności wskazujące na bierność powoda skutkującą zmniejszeniem szans na znalezienie pracy nie mogą być w żadnym razie potraktowane jako świadczące o przyczynieniu się powoda do powstania lub zwiększenia szkody w rozumieniu art. 362 KC. Powód wykazując małą aktywność w zwiększeniu swoich szans na podjęcie pracy, nie zwiększył rozmiarów szkody, gdyż nie spowodował powiększenia niezdolności do podjęcia pracy.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 sierpnia 2006 r., I UK 50/06, MOPR 2007/2/100.

14

Uprawnienie do renty wyrównawczej z tytułu wypadku przy pracy może przysługiwać również pracownikowi, który przeszedł na wcześniejszą emeryturę. Inna interpretacja ustawowej regulacji stanowiłaby bowiem dyskryminację pracownika ze względu na wiek.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2006 r., I UK 150/06, MOPR 2006/24/1304.

15

Ustalenie, że wina może być przypisana jedynie poszkodowanemu, nie uchyla odpowiedzialności prowadzącego na własny rachunek przedsiębiorstwo wprawiane w ruch za pomocą sił przyrody (art. 435 § 1 K.c.), jeżeli równocześnie wystąpiły inne, choćby niezawinione przyczyny szkody w rozumieniu adekwatnego związku przyczynowego, leżące po stronie odpowiedzialnego.

Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2007 r., I UK 367/06, MPP 2008/12/294

Poszkodowany pracownik, a w razie wypadku śmiertelnego, uprawniony członek jego rodziny, może wystąpić do właściwego sądu rejonowego z powództwem o ustalenie i sprostowanie protokołu (podstawa: art. 189 Kodeksu postępowania cywilnego). Z powództwem tym może wystąpić również organizacja związkowa, działająca u pracodawcy zatrudniającego poszkodowanego pracownika.

Zamieszczenie w protokole stwierdzenia, że wypadek nie jest wypadkiem przy pracy bądź występują okoliczności mające wpływ na prawo poszkodowanego do świadczeń odszkodowawczych, wymaga szczegółowego uzasadnienia i wskazania na to dowodów.

